

**PROF. DR. MUHARREM ERGİN TARAFINDAN YAPILAN
KUTADGU BİLİĞ ÇEVİRİSİ HAKKINDA BİLGİLER**

Ayşegül SERTKAYA¹

2019 yılı UNESCO tarafından “Kutadgu Bilig Yılı” olarak kabul edildi. Ülkemizde ve başka ülkelerde Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig ile ilgili bilimsel toplantılar ve anma günleri, kitap yayımları yapılacaktır.

Ben Kutadgu Bilig konusunda 26-27 Ekim 2009’da İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü tarafından düzenlenen *Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri* adlı sempozyumda “Kutadgu Bilig’in ingilizce çevirileri” başlıklı bir bildiri sunmuştum. Bildirim *Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri* kitabında yayımlanmıştı (TDK, Ankara, 2011, s. 461-470).

Şimdi de Hamza Zülfikar Armağanı’nda Kutadgu Bilig’in merhum hocamız Prof. Dr. Muharrem Ergin tarafından yapılan bir çevirisini sizlere tanıtmak istiyorum. Ancak önce genç meslektaşlarıma ve öğrencilere hocam Muharrem Ergin’i tanıtmam gerekiyor.

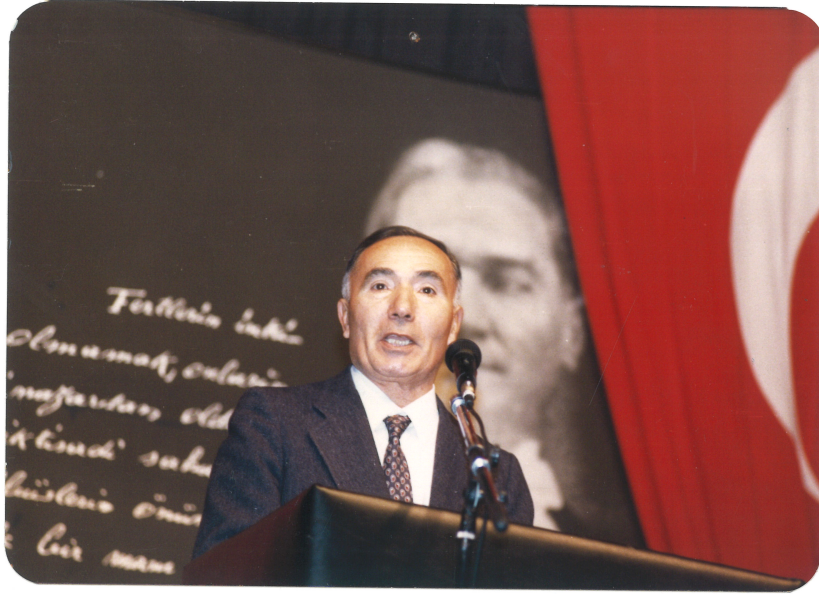
Prof. Dr. Muharrem Ergin (1923-1995)

Muharrem Ergin 1923’te doğdu. İlk okulu Muş’un kazası Bulanık İlk okulunda, Orta okulu Muş’ta ve Lise’yi ise Balıkesir Lisesi’nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden 1946-1947 eğitim ve öğretim

---

¹ Prof. Dr. Hamza Zülfikar Armağanı’na gönderdiğim yazımın metin denetimi AYK Uzmanı Hatice Yazıcı Malkoç tarafından yapılmış, metinde verdiğim iki resim ile Muharrem Ergin’in el yazılı belgeleri yazımdan çıkarılmış, yazım 4 sayfeye (s. 553-556) indirilmiştir. Burada, metinden çıkarılan iki resim ile Muharrem Ergin’in el yazılı metinleri yazıma eklenerek yazımın 18 sahifelik orijinali verilmektedir.

yılında mezun oldu. Mezuniyetinden sonra bir yıl Boğaziçi Lisesi'nde öğretmenlik yaptı. 1950'de Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde asistan oldu. Dede Korkut Kitabı üzerindeki doktorasını 1954'te tamamladı. 1955-1956 yıllarında askerlik görevini yaptı. 1957-1961 yılları arasında hazırladığı *Dede Korkut Kitabı'nın Dizini ve Grameri* çalışması ile 1962'de Doçent unvanını aldı. 1971 yılında *Orhun Abideleri* ve *Azeri Türkçesi* adlı eserleri ile Profesörlüğe yükseltildi.

Muharrem Ergin'in eserleri meslekî, ilmî araştırmaları ve fikrî eserleri olmak üzere üçe ayrılır. Meslekî eserlerinin önde geleni *Türk Dil Bilgisi* adlı kitabıdır. Türkiye ve Sovyet blokunda bu güne kadar okutulan bir eserdir. İkinci mesleki eseri *Osmanlıca Dersleri* adlı üniversite ders kitabıdır.

İlmî eserleri arasında, Eski Türkçe sahasında: *Orhun Abideleri*, Çağatay Türkçesi sahasında: *Şecere-i Terâkime*, Eski Türkiye Türkçesi sahasında: *Dede Korkut Kitabı'nın karşılaştırmalı metni, grameri ve dizini*, Kadı Burhaneddin Divanı, Azeri Türkçesi sahasında: *Azeri Türkçesi I-II* adlı eserleri başta gelir.

Fikrî eserleri arasında *Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri, Türkiye'yi Bu güne Getiren Tarihî Seyir, Milliyetçiler Korkmayınız, Birleşiniz* başlıklı eserleri gelir.

6 Ocak 1995'te vefat eden Muharrem Ergin özellikle Türkçeyi çok güzel konuşması, telâffuzu ve diksiyonu ile temayüz eden bir hocamızdı. İlk sınıfta Türk Dil Bilgisi ile Osmanlıca, İkinci sınıfta Göktürkçe (Költigin ve Bilge Kağan yazıtları), üçüncü sınıfta da Karahanlı Türkçesi (Atebetü'l-hakayık ile Kutadgu Bilig) okutmuştur. Metinleri tahtaya Uygur harfleri ile yazar. Bir öğrencisini çağırarak okumasını ister. Yanlış okumaları düzeltir ve metnin kelimelerini açıklayarak çevirisini yapardı. Biz öğrencileri onun derslerinden büyük zevk alırdık.

Ben Türkoloji Bölümü'ne 1974 yılında kaydoldum. 1978 yılında da Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Abdülkadir Karahan yönetiminde *Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı'nı* hazırlayarak mezun oldum. Hocam Abdülkadir Karahan beni asistan almak için bütün işlemlerimi yaptı. Ancak babamın rahatsızlığı dolayısıyla asistanlık sınavına girmedim.

Mezuniyetinden 12 yıl sonra Türkolojiye tekrar döndüm. Yüksek Lisansımı 1992-1993 yıllarında (23 Eylül 1993'te) ve doktoramı da 1993-1997 (30 Ekim 1997)'de üniversite dışından tamamladım. Devrin rektörünün "O bizim Patalojik Anatomi hocamız Prof. Dr. Mehmet Rifat Hüsâmeddin Paşa'nın torunu değil mi? Onu Türkiyat Enstitüsüne Araştırma Görevlisi olarak alalım" teklifi ile 18 Şubat 1998'de İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Araştırma Görevliliğine atandım.

Yüksek Lisans öğrencisi iken Osman Fikri Sertkaya ile evlendim. Nikâh şahidimiz hocamız Muharrem Ergin idi.

Gelelim Kutadgu Bilig çevirilerine:

Kutadgu Bilig'in Wilhelm Radloff'tan Reşid Rahmeti Arat'a kadar çevirisi yapılmıştır. Ancak Arat'tan sonra yapılan yayımlarda genellikle Arat'ın çevirisi esas alınmıştır. Sadece bir çeviri farklıdır. O da ***Günümüz Türkçesi ile Kutadgu Bilig Uyarlaması*** adlı Yüksek Mühendis Mimar Fikri Silahdaroğlu tarafından genellikle 6 + 5 = 11'li hece vezni ile yapılan manzum çeviridir. Bu eser T. C. Kültür Bakanlığı tarafından 1000 Temel Eser dizisinin 163. Kitabı olarak 1006'da Ankara'da yayımlanmıştır. İlk beş beyit şöyledir.

YÜCE TANRININ ÖVGÜSÜNÜ SÖYLER

1. Allah adı ile söze başladım

Yaratan, büyüten, göçüren tanrım.

2. Binlerce hamd ile, övgüler sana

Yüce, tek Allah'a, son yoktur ona

3. Kara yer, mavi gök, güneş, ay gece,

Türettin her şeyi, zaman, zamane ...

4. Diledin, yarattın, tüm varlıkları,
“OL” demekle yaptın, bütün bunları.

5. Tüm yarattıkların, muhtaçtır sana,
Sen muhtaç olmazsın, eş yoktur sana.

Muharrem Ergin’in Kutadgu Bilig çevirisine gelince:

Hocam Muharrem Ergin ben doktora öğrencisi olduğum sırada bir gün beni çağırdı. “Ayşe! Ben Dede Korkut ile ilgili belgelerimi, müsved-demi, mektuplarımı Osman’a verdim. Dede Korkut’a devam etmesini söyledim. Sana da bir paket hazırladım. Ben Kutadgu Bilig’in Manzum Çevirisine başladım. Ancak 1555 beyiti bitirebildim. Artık devam edemeyeceğim. Benden sonra günün birinde bu eserimi senin yayımla-manı istiyorum” dedi. Ben sadece “Emriniz olur hocam” diyebildim. Akşam evde metni eşime gösterdim. Eşim “istese idi bana verirdi. Senin akademik hayata girmeni ve bunu yayıma hazırlamanı düşünmüş olmalı” dedi.

Aradan yıllar geçti. 2019 yılı Kutadgu Bilig yılı olarak kutlanacak. Ben de merhum hocamız Prof. Dr. Muharrem Ergin’in son eseri ile bu kutlamalara katılacağım. Şimdi hocamın eserinin müsveddelerinden bazı sayfeleri size sunuyorum.

BİSMİLLÂHİRRAHMANİRRAHÎM

1. Allah adı ile söze başladım,
Yaradan, besleyen, geçiren rabbim
2. Pek çok övgü ile binlerce senâ
Kadir, bir Tanrıya .. ona yok fenâ.²
3. Kara yeri, mavi göğü, güneşi, ay ile geceyi
Yarattı .. mahlukları, zamanı, feleği, bu gündüzü.

---

² fânîlik

4. Diledi, yarattı bu olmuşu hep,
Bir kere ol dedi, oldu istediği hep.
5. Bütün hep muhtaçtır yarattıkları,
Derdi yok Tanrı bir, onun yok eşi.
6. Ey kuvvetli, kadir, ebedî, dertsiz Allah,
Yakışmaz senden başkasına bu ad.
7. Ululuk sanadır, büyüklük sana,
Senden başka yoktur eş ve denk sana.
8. Ey bir, şerik olmaz sana bir başkası,
Hep ilk başta sensin, önce ve sonra.

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

1. Allah adı ile söze başladım,
Fârahen, besleyen, güciren rabbim ..
2. Bk çok öpü ile binlerce senâ
Kadir, bir Tanrıya .. ona yok fenâ¹.
3. Kara göri, mari gözü, güneşi, ay ile zecceği,
yarattı .. mahluklara, zamanı, feleği, bu gündüzü.
4. Diledi, yarattı bu olmuştı hep,
Bir kerre ol dedi, oldu istediği hep.
5. Sübân hep muhtaşlar yarattıkları,
Derdi yok Tanrı bir, onun yok eşi.
6. Ey kurusıkı, kadir, elledi, dertsiz Allah,
yakımaz senden başkasına bu ad.
7. Ululuk sanadır, büyüklük sanar,
Senden başka yoktur eş ve denk sandı.
8. Ey bir, sorik olmaz sana bir başkası,
Hep ~~ilk~~ başta senin, önce ve sonra ..

1. fâmilik

9. Hesaba kurulmaz senin birliğün,
Her şeye ^{erpti} ~~yaptı~~ bu kudretliliğin.
10. Şüphesiz bir tehsin ey abedi^{ata} varlık
Kahılmaz, karılmaz hesaba istisnâ.
11. Ey is dip bilen, ey hakke'l-yakin¹
Gözümünden iraksın, gönüle yakın.
12. Varlığın, bellisin, gün ay gibi parlak,
Nasilligana^{nasilligana} ercek^{gün} gönül vakulda yok.
13. Nemedün değildir senin birliğün,
Nemeleri sen yarattın, onlar senin..
14. Bütün sen yarattın hep nemeleri
Yok olur nesne, sen yalın sen diri.
15. Yaratan varlığın yarattığın şahitlik¹,
Yaratılan iki birin şahidi hazır..
16. Onun emsali yok veya benzeri,
Nasilligana ermez yaratık akli.
17. Güsünmez, ve yatmaz, uyumaz, uyanık dâima,
Ne benzer ne kıyas, kaldırmaz² boya.
18. Arkada önde değil, ne sol ne sağda,
Ne altta ne üstte, ne ortta yerde.

1. mutlak doğru, 2. kabul etmez

19. yeri o yaratı, yer yoktur ona,
Onsuz ~~da~~ yer de yoktur, emin ol buna!
20. Ey sırra yakın, ey gönüle yüksek,
Şahittir sana bütün sırat, şekil.
21. yaratın milyonlarca bu sayısız canlısı,
Ona, dağ, deniz, toprak ve sukuru.
22. Mavi göğü süsledi binlerce yıldızla,
Kara geceyi aydınlatan parlak gündüzle.
23. uçan, yürüyen, duran ne varsa,
yaparlar senden bulup bir zıda!
24. yüksek arştan alttaki toprağa kadar
Bütün hepsi muhtaş sana yâ-rabbim!
25. Ey bire inanın dilin ile öv,
Gönül iman etti seksiz, rahat tut aklı.
26. Nasıllağa girme, gözet gönüllü,
Varlığına iman et, huzura kavuş.
27. Egere, nasıla girme, tut kendini,
Eğersiz nasilsiz bil, uzatma sözünü.
28. Ey dertsiz rabbim sen bu dertli kulu,
Başıyla, affıyla günahını hep.
29. Sana tek sığındım, ümidim sana,
Bunaldığım yerde el uzat bana.
30. Sevgili Peygamberle ayağa kaldır beni,
El tutucu kıl adaleti gününü.

31. Her dört arkadaşına binlerce selâm,
Erişdir kesintisiz, devamlı, tamâm.

32. Ulu günde göster onların yüzünü,
El tutucu kel iyi sözünü

33. Seni olduğum gibi övmeyiz özüm¹
Seni sen kendin öv, kesildi sözüm

PEYĞAMBER ALEYHİSSELÂMIN MEDHİNİ SÖYLER

34. Sazgile¹ Peyğamberi gönderdi merhametli Rab
Karmın peşkinini, insanın iyisini.

35. Mes'uleydi halka ^{zulmet} karamlık ^{paç} gecede,
Aydınlığı yaydı, parlattı seni.

36. Danıştı o idi Tanrıdan sana
Sen sonra doğru yola girdin ay tuncu²

37. Babasını anasını feda kıldı o,
Dilek ümmet idi, dedi verdi yol.

38. Gündüz yemedi bak gece yatmadı,
Seni istedi Rabdan başka şey istemedi.

39. Seni istedi gece gündüz bunca rahmetle,
Onu öv sen şimdi sevdiğini dile.

40. Bütün kaygıdaydı ümmet işi,
Kurtulmasını dilerdi rahat için.

1. kendim, 2. güç

533. Nasıl diğer dînle sendirmiş¹ insan,
Sendirse insan, gör, kusur² fazilet boyu,

534. Kimi serser ayle, gör, fazilet olur,
Kimi sormasın, fazileti ayle olur.

535. Bu sözün sahidi, ipte geldi söz
Okuyurken bunu sey ey iyi öz.

536. Gövül kimi seve, kusur fazilet olur,
Bütün yankı doğru, ekşiği tam olur.

537. Gövül kimi seve, her şeyi sevimi,
Pörs pörs nursa pürünmez olur.

HACİBİN AY TOLDIYA CEVABI.

538. Cevap verdi¹ hacib, gör, Ay Tolohya,
Der: pürüde aceli etme, beni beklet².

539. Ben önce söyleyeyim hanım sözünü,
Ne imiş dileğin, kimmişsin kendin.

540. Seni tanısam, sonra yüzünü görsün,
Hafife almasın, avara olsun.

541. Sana gerekene lakacayım ben,
Bütün işlerini aza sen yapacağın ben.

542. Göz iyi sözleri dille söyled¹,
İşini yapacağım diye siki kemer bağlad².

1. kendisini sendirmiş , 2. kati söz verdi

607. Hizmet etti' bu Ay Tolde ^{o günden} ~~o günden~~ sonra,
Hizmetten papmadı, erken kalkarak.
608. Gündüz durdu kapıcıyla, gece bekçiyle,
Hizmet etti ^{hizmet} ~~hizmet~~ başlık ile.
609. Hana girmeğe ^{de} ~~de~~ sekmağa başladı,
Han ~~da~~ iyi gözle bakmağa başladı.
610. Hizmeti artırmazdı' günden güne,
İhtiler etti' han da günden güne.
611. Hizmet ile beyler güçsüzlük kulu,
Hizmet işe sünce, ^{olan} ~~olur~~ büyük kınas büyük.
612. Hizmet kul, hizmet ile kul bey olur,
Hizmet ^{ise} ~~ise~~ sünce diledi' kim bulur.
613. Zapt primde' âlim sözü ne diyor,
Sözünü kınasın söz, ince söylüyor:
614. ^{Ezmege} ~~Kasmetişiz~~, hizmetle baş kışe erer,
Faydasız, yaransa gör epikhe bulur.
615. Hizmet şuhdi' papmadan, hizmet aybayan
Hizmet işe sünce, ondan diledi' erce.
616. Bu Ay Tolde her gün ^{oğladi'} ~~erindi'~~ arz etti' hizmet,
Hakan da ihtilale ^{aske} ~~aske~~ kapıya.
617. Günden güne güçsüzlük daha yahan olup,
Eksik oldu baygar, sevici' dolu.
618. Hizmetten seok aldı bu Ay Tolde sok,
Hakan da ol aske; yadern arke, mal.
619. Her türlü işe denerdi' hakan
Diledi' işi tam buldu hizmet ~~arini~~.

İhtiler }

1. ~~onun~~ ~~en~~, onun ~~üzerindeki~~ insan, 2. yorultu halde, 3. kayıbet pürnası, kayıbet keder, 4. insanı ~~gini~~

813. Şeker gibi tatlılanıp gider o insan
Sevinçli olur o anda sözünün kapa¹.
814. Ace otu ise o insauller işer
Kontesi zorlader, adaletten bağar.
815. Bama gelse, kampa edip, kanna ^{verim} ~~versem~~ ^{ben} ~~benim~~ ^{şöürüm}
Ace ot işer gibi ace diyer ~~hakimden-ban~~.
816. Bu kanna ^{gahırlığı}, bu ^{sevinçliliğim},
Kelim gelince dir bu ^{sevinçliliğim}.
817. İster öğlüm olsun, yaker seya ukbağa,
İster gelse olsun gese, misafir,
818. Kanunda her ikisi ^{benim} ^{iki} bir,
Hikim ^{sevinç} ^{bulmuş} ^{benim} ^{iki}
819. Bu beglik temeli, gör, adaletten,
Âdil olsa begler cembelik olur.
820. Bama benzotip ^{şöürüm} ^{iki} ^{insan},
Kim akıllı sözünü tutsa yapılar işi.
821. Adalet üzere oldu beglik temeli,
Bu beglik köküdür adalet yolu.
822. Kanunu hakim kalsa ilkego, âdil olsa beg,
Dileği arzuya bulur, bunu isterse eğer.

AY TOLDININ HANA SUALI

823. gine dedi AqToldi: hakarı derkti!
Nişin oldu Kün Toğdı hanu vde?

HANIN AY TOLDIYA CEVABI

824. Han dedi: alim benim tabiatımı
Görüp benzeterek taket bu adımı.

1. yüzü güler, bu gahırlığı gider

9539. gerekirdi âlim yasasın devletle,
Hep ölmeli idi cabil kışaklar.
9540. İyi kötü kalmar hepsi hep ölü,
Büyük de küçük de kara toprak olur.
9541. Ölüme geçit yok, canlı olacak,
Ne kadar çok yasasa, ölüm gelecek.
9542. Ne güzel söylüyor bu halk başı er,
Bilgiyle akilla ipini ipler er.
9543. Ne iyi iş olurdu ölüm olmasa,
Ne güzel iş olurdu iman ölmese.
9544. Yokluğa değirdi beni bu ölüm,
Ölümün bozan esas ne temelim.
9545. Ölüme sapılmaz her doğan ölü,
Her doğan ölü gör kara toprak olur.
9546. Kişiye yarık değil, kişiye yarık,
Şahsa yarık değil, adalete yarık.
9547. Bu dünya cadusunun ipi, budur âdeti
İster kabul eyle, ister eyleme.

~~9548~~
HÜKÜMDAR KÜN TOĞDININ ÖĞÜLMÜŞ'İ ÇAĞIRDIĞINI
SÖYLER

9548. Bu Ay Toldu'nun yasını geçirdi hükümdar
Çağırıp oğluna verdi öğüt, nasihat, akıl.
9549. Dedi ey oğul artık fazla üzülme,
Keder geçer sonra arkam sevinç.

1550. Sana dokunmadı bu keder yalnızca
Bana da oldu pek çok kagge üzünü.

1551. Fönülü gökerte, kendini arat,
Emrine gir benim, hizmete atıl.

1552. Balan öldü ise ben kabağın sana,
Balak ^{guyagın} kabağın, ağıl ol lana.

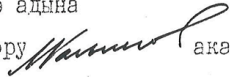
ÖĞÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI

1553. Yer öptü lak Öğülmüş dedi: Ey hükümdar,
uzun çok yasa sen gücletip devleti.

1554. Ben getirmiş kulunun, hizmetkârın senin,
Feda olsun canın hükümdara benim.

1555. Balanın canı oldu hükümdara feda,
Feda kılın Tanrı sana bu kula.

Bu örneklerde de onun yaptığı düzeltmeleri, tercihleri gördünüz. Unutmadan söyleyeyim. Paketin içerisine bir belge daha koymuş. Bunu da sizinle paylaşmak istiyorum.

Азәрбајҹан Республикасы Ҳалқ Тәһсилли Назирлији М. Ә. Расулзаде адына ГЫРМЫЗЫ ӘМӘК БАЈРАҒЫ орденли БАҚЫ ДӨВЛӘТ УНИВЕРСИТЕТИ Тел.: 39-08-58, 39-05-17. 370145 Бақы, акад. З. Хәлилов күч., 23. 2074729 0200200		Министерство народного образования Азербайджанской Республики БАКИНСКИЙ ордена ТРУДОВОГО КРАСНОГО ЗНАМЕНИ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. М. Ә. РАСУЛЗАДЕ Тел.: 39-08-58, 39-05-17. 370145, Баку, ул. акад. З. Халилова, 23
М. _____ 27 декабр 1991-чи ил		
На № _____		
Һәрмәтли һоҹамыз д-р пр.Мәһәррәм Еркин! Түрколокија,хүсусилә Азәрбајҹан филолокијасы сәһәсиндәки өвәзсиз арашдырмаларыннызы кәрәјинчә гижмәтләндирәрәк, М.Расул- заде адына БДУ-нун Бәјүк елми шурасы Сизә университетимизин фәхри доктору адыны вермишдир. Бу мүнәсибәтлә Сизи үрәкдән тәбрик едирәм,узун өмр вә ҹан сағлығы арзулајырам. Сәһһәтини- зин имқан вердији заман Сизи университетимиздә кәрмәк вә фәх- ри доктор дипломуну өзүнүзә тапшырмаг севинчини кәзләјирәм. М.Ә.Расулзаде адына БДУ-нун ректору акад.М.А.Гасимов Mir Abbas Gasimov		

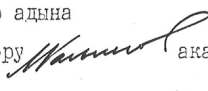
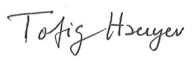
M. E. RESULZADE ADINA BAKI DÖVLET ÜNİVERSİTETİ	27.XII. 1991

Hörmetli hocamız Prof. Dr. Meherrem Ergin!

Türkolojiya, hususile Azərbaycan filologiyası, sahəsindəki evecsiz araşdırmalarınızı geyince qiymetlendirerek, M. E. Resulzade adına Bakı Dövlət Universiteti'nin Böyük elmi şurası Size universitetimizin fəhri doktoru adını vermişdir. Bu münasebetle Sizi ürekden təbrik edərim, uzun ömr və can sağlığı arzulayıram. Səhhetinizin imkân verdi-yi zaman Sizi universitetimizdə görmək və fəhri doktor diplomunu özünüze tapşırmaq sevincini gözləyirəm.

M. E. Resulzade adınaBDU-rektoru	Akad(emik) Mir Abbas GASIMOV
Tofiq Hacıyev	

Merhum Hocamız Prof. Dr. Muharrem Ergin'in yaptığı Kutadgu Bilig'in Çevirisi adlı eserinin yayımlanması hacamızın ruhunu şad, biz öğrencilerini de mutlu edecektir.

Азәрбајҹан Республикасы Халқ Тәһсил Назирлији М. Ә. Рәсулзаде адына ГЫРМЫЗЫ ӘМӘК БАЈРАҒЫ орденли БАКЫ ДӨВЛӘТ УНИВЕРСИТЕТИ Тел.: 39-08-58, 39-05-17. 370145 Бақы, акад. З. Хәлилов күч., 23. 2074729 0200200		Министерство народного образования Азербайджанской Республики БАКИНСКИЙ ордена ТРУДОВОГО КРАСНОГО ЗНАМЕНИ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. М. Ә. РАСУЛЗАДЕ Тел.: 39-08-58, 39-05-17. 370145, Баку, ул. акад. З. Халилова, 23
№ _____ 27 декабр 1991-чи ил На № _____		
Һәрметли һоҹамыз д-р пр. Мөһәррәм Еркин! Түрколокије, хуҹусилә Азәрбајҹан филолокијасы сәһәсиндәки евезсиз арашдырмаларыңыз кәрәјинчә гижәтләндирәрәк, М. Рәсул- заде адына БДУ-нун Бәјүк елми шурасы Сизә университетимизин фәхри доктору адыны вермишдир. Бу мунасибәтлә Сизи үрәкдән тәбрик едирәм, узун өмр вә чан сағлығы арзулајырам. Сәһһәтини- зин имкан вердији заман Сизи университетимиздә кәрмәк вә фәх- ри доктор дипломуну өзүнүзә тапшырмаг севинчини кәзләјирәм. М. Ә. Рәсулзаде адына БДУ-нун ректору акад. М. А. Гасимов Mir Abbas Gasimov		

Merhum hocamız Prof. Dr. Muharrem Ergin'in yaptığı *Kutadgu Bilig'in Çevirisi* adlı eserinin yayımlanması hocamızın ruhunu şad, biz öğrencilerini de mutlu edecektir.

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

1. Allah adı ile söze başladım,
Tâ'atdan, besleyen, peşiren rabb'im ..
2. Bâk çok öpü ile binlerce senâ
Kadir, bir Tanrıya .. Ona yok fenâ!
3. Kara göri, masî gözü, güneşi, ay ile geceyi,
yarattı .. mahlûkları, zamânı, feleği, bu pündüzü.
4. Diledi, yarattı bu olma hep,
Bir kerre ol dedi, oldu istediği hep.
5. Bütün hep muhtağlar yarattıkları,
Dedi yok Tanrı bir, onun yok eşi.
6. Ey kâusî, kadir, ebedî, dertsiz Allah,
Yok olmaz senden başkasına bu ad.
7. Ululuk sanadır, büyüklük sana,
Senden başka yoktur eş ve denk sand.
8. Ey bir, zorik olmaz sana bir başkası,
Hep ~~ilk~~ başta sensin, önce ve sonra ..

9. Hesaba kurulmaz senin birliğin,
Her şeye ^{erki} ~~yok~~ bu kudretliğin.
10. Şüphesiz bir tekün ey ebedi^{ata} varlık
Kahılmaz, kalmaz hesaba istisnâ.
11. Ey iş dip bilen, ey hakke'l-yakin¹
Gözümde eraksın, gönüle yakın.
12. Varlığın, belisin, gün ay gibi parlak,
Nasilligana ^{baş} ~~erak~~ gönül ^{gün} ahalde yok.
13. Nemedi değildir senin birliğin,
Nesneleri sen yarattın, ular senin..
14. Bütün sen yarattın hep nesneleri
Yok olur nesne, sen yalnız sen diri.
15. Yaratan varlığına yarattığın şahitlik^{iki},
Yaratılan iki birin şahidi hazer..
16. Onun ensali yok veya benzeri,
Nasilligana ermez yaratık ahli.
17. Gülmüş, ve yatmaz, uyumaz, uyanık dâima,
Ne benzer ne kıyas, kaldırmaz boya.
18. Arkada önde değil, ne sol ne sağda,
Ne altta ne üstte, ne orta yerde.

19. Geri o geratta, ger yoktur ona,
Ona da ger de yoktur, emin ol buna!
20. Ey sarra yakın, ey gönüle yüksək,
Şahittir sana bütün surat, şekil.
21. Gerattın milyonlarca bu sayısız canla,
Ona, dağ, deniz, tope, ve şakuru.
22. Mavi gözü sükkedün binlerce yıldızla,
Kara peceyi aydınlettin parlak gündüzle.
23. Uşan, yürüyen, duran ne varsa,
Yaşarlar senden bulup bir şuta.
24. Yüksək arştan alttaki toprağa kadar
Bütün hepsi muhtaş sana ya-rabbi'm!
25. Ey bise inarımş dilin ile ös,
Gönül iman etti şeksiz, rahat tut aklı.
26. Nasillığa girme, gözlet gönülü,
Verliğine iman et, huzura kanıs.
27. Eşere, nasıla girme, tut kendini,
Eşersiz nasilsız bil, uzatma sözünü.
28. Ey dertsiz rabbi'm sen bu dertli kulu,
Bağıyla, affıyla günahını hep.
29. Sana tek sığındım, ümidim sana,
Bunalduğum yerde el uzat bana.
30. Sevgili Peygamberle ayaga kaldır beni,
El tutucu kıl adule't gününü.

31. Her dört arkadaşına binlerce selâm,
Eriştir kesintisiz, devamlı, tamâm.

32. Ula günde göster onların yüzünü,
El tutucu kel iyi sözünü

33. Seni öldüğün gibi öremez özüm'
Seni sen kendin ö, kesildi sözüm

PEYĞAMBER ALEYHİSSELÂMIN MEDHİNİ SÖYLER

34. Sorgula! Peygamberi gönderdi merhametli Rab
Karmın peşkinini, insanın iyisini.

35. Meş'aleydi halka ^{zulmet} ^{vasi} karanlık gide,
Aydınlığı yaydı, parlattı seni.

36. Darıtsı o idi Tanrıdan sana
Sen sonra doğru yola girdin ay tanga²

37. Babasını anasını feda kaldı o,
Dilek ümmet idi, deyi verdi yol.

38. Gündüz yemedi bak gece yahrade,
Seni istedi Rabdan başka şey istemedi.

39. Seni istedi gece gündüz lunca zahmetle,
Onu ö sen pe'ndi zevicini dile.

40. Bütün kaygısaygı ümmet işi,
Kurtulmasını dilerdi rahat işi.

1. kendim, 2. güç

533. Nasıl diğor d'üle sendirmiş¹ insan,
Sendirce insan, gör, kusu² fazilet bapı,

534. Kimi sesen aybı, gör, fazilet olur,
Kimi sevmesen, fazileti ayıp olur.

535. Bu sözün şahidi, işte geldi söz
Okuyur bu neşeyi işi öz.

536. Gönül kimi seve, kusu fazilet olur,
Bilün yankı değin, ekşiği tam olur.

537. Gönül kimi seve, her şeyi sevimi,
Pöze pöze mursa görünmez olur.

HACİBİN AY TOLDIYA CEVABI.

538. Cevap verdi¹ hacib, gör, Ay Toldiya,
Der: p'inde acle etme, beni bekle².

539. Ben önce söyleyeceğim hama sözümü,
Ne inip dileğin, kimmişin kendin.

540. Seni tanısam, sonra yüzünü görüm,
Hafife almasın, ajara alsın.

541. Sana gerekene lakacağım ben,
Bilün işini söz sen yapacağım ben.

542. Söz işi sözleri dille söyledi,
İşini yapacağım diye sike keme bağladı².

1. kendisini sendirmiş, 2. kati söz verdi.

607. Hizmet etti' lu Ay Toldi ^{günden} ~~günden~~ sonra,
Hizmetten papnada, erken kalkarak.
608. günden dursu kapıcıyla, gece bekçiyle,
Hizmet etti ^{hizmet} ~~hizmet~~ lügülek ile.
609. Hana girmeye ^{ve} ~~ve~~ sığınmaya başladı,
Han ^{da} ~~da~~ iyi göze beklemeye başladı.
610. Hizmeti arttırmadı' günden güne,
ifitler etti' han da günden güne.
611. Hizmet ile beyler güçsüzdür kulu,
Hizmet işe sünse, ^{da} ~~da~~ küçük kimese büyük.
612. Hizmet kel, hizmet ile kel bey olur,
Hizmet ^{hizmet} ~~hizmet~~ dileği kim bulur.
613. Zapt pımdı' alim sözü ne diyor,
Sözünü kusestigin söze, ince söyleyior:
614. ^{Ezmeğin} ~~Kismetin~~, hizmetle bas köseye erer,
Faydasız, yaramazın gör epişte biler.
615. Hizmet ehveli papnadan, hizmet aybayan
Hizmet işe sünse, omdan dileğe erer.
616. Bu Ay Toldi her gün ^{gledi'} ~~gledi'~~ ırz etti' hizmet,
Hakan da ihsanla ^{endi'} ~~endi'~~ astı kapıya.
617. günden güne güçsüzde' daha yahan olup,
Eksik' oldu kaygı, sevic' dahi.
618. Hizmetten zotk aldı' lu Ay Toldi gah,
Hakan da ol astı; yardan ırte, mal.
619. Her türlü işte denedi' hakan
Dileği ^{gibi} ~~gibi~~ tam buldu hizmet ~~örni~~.

dokü } }

813. Şeker gibi tatlılanıp gider o insan
Sınıklı olur o anda sözüdür kafi.
814. Ace otu ise o insaneler işer
Kondisi sorulur, adalettir bazar.
815. Barın gelir, barın odip, kanun ^{sevinim} ~~vermesin~~ ^{sevinim}
Aca ot işer gibi ace diğer ~~başkalarına~~ ^{başkalarına} ^{sevinim}
816. Bu kapının ^{güvenlik} ^{güvenlik}, bu ^{sevinim} ^{sevinim}
Kelim gelince bu ^{sevinim} ^{sevinim}
817. İşler ^{güvenlik} ^{güvenlik}, yakın ^{sevinim} ^{sevinim}
İşler ^{güvenlik} ^{güvenlik}, misafir.
818. Kanunda her ^{sevinim} ^{sevinim}
Hüküm ^{sevinim} ^{sevinim}
819. Bu beylik temeli, ^{sevinim} ^{sevinim}
Adil olsa ^{sevinim} ^{sevinim}
820. Buna ^{sevinim} ^{sevinim}
Kim ^{sevinim} ^{sevinim}
821. Adalt ^{sevinim} ^{sevinim}
Bu ^{sevinim} ^{sevinim}
822. Kanunu ^{sevinim} ^{sevinim}
Dileği ^{sevinim} ^{sevinim}

AY TOLDININ HANA SUALI

823. ^{sevinim} ^{sevinim}
Nişin ^{sevinim} ^{sevinim}

HANIN AY TOLDIYA CEVABI

824. Han ^{sevinim} ^{sevinim}
Görüp ^{sevinim} ^{sevinim}

1. ^{sevinim} ^{sevinim}

9539. gerekirdi âlim yapasan devletle,
Hep ölmeli idi cabul kışaklar.
9540. İyi kütü kalmaz hepsi hep ölür,
Büyük de küçük de kara toprak olur.
9541. Ölüme gözet yok, canlı olacak,
Ne kadar çok yapasa, ölüm gelecek.
9542. Ne güzel söylüyor bu halk başı er,
Bilgiyle akılla ipini ipler er.
9543. Ne iyi ip olurdu ölüm olmasa,
Ne güzel ip olurdu iman ölmese.
9544. Yokluğa değirdi beni bu ölüm,
Ölümün bozan esas ve temeli.
9545. Ölüme sapılmaz her dehan ölür,
Her dehan ölür gör kara toprak olur.
9546. Kızıya yaruk değil, kızıya yaruk,
Şahsa yaruk değil, adalete yaruk.
9547. Bu dünya cadının ipi, benden adeti
İster kabul eyle, ister eyleme.

~~9548~~
HÜKÜMDAR KÜN TOĞDININ ÖĞÜLMÜŞ'İ ÇAĞIRDIĞINI
SÖYLER

9548. Bu Ay Toldu'nun gıyını geçirdi hükümdar
Çağırıp oğluna verdi öğüt, nasihat, akıl.
9549. Dedi ey oğul artık fazla uzulme,
Keder geçer sonra arkası sevinç.

1550. Sana dolununda bu keder galmazca
Bana da oldu pek çok kagge üzünürü.

1551. Gönülü gökerte, kendini arat,
Emrine gir benim, hizmete atıl.

1552. Balan öldü ise ben labayın sana,
Balabek ^{göpagın} labayın, afıl ol lana.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI

1553. Yer öptü bek Ögdülmiş dedi: Ey hükümdar,
uzun çok yaza sen güceldip devleti.

1554. Ben getirmiş kulumun, hizmetkârın senin,
Feda olsun canın hükümdara benim.

1555. Balaman canı oldu hükümdara feda,
Feda kulum Tandı sana bu kule.
